

Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused (2004)

SISUKORD

Sissejuhatus

- 1. Julgeolekupoliitika eesmärk ja põhisuunad. Julgeolekuohud**
 - 1.1. Julgeolekupoliitika eesmärk ja põhisuunad
 - 1.2. Julgeolekupoliitilised arengud maailmas. Eesti asend rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas.
 - 1.3. Julgeolekuohud

- 2. Välispoliitiline tegevus julgeoleku tagamisel**
 - 2.1. NATO
 - 2.2. Euroopa Liit
 - 2.3. Teised rahvusvahelised organisatsioonid
 - 2.4. Kahe- ja mitmepoolsed julgeolekupoliitilised suhted
 - 2.4.1 Transatlantilised suhted
 - 2.4.2 Julgeolekupoliitilised suhted Läänemere regioonis
 - 2.5. Osalemine rahvusvahelistes jõupingutustes rahu ja julgeoleku tagamiseks
 - 2.5.1 Rahvusvaheline kriisireguleerimine
 - 2.5.2 Rahvusvaheline terrorismivastane võitlus
 - 2.5.3 Relvastuskontrolli- ja usaldusmeetmed

- 3. Eesti sõjaline kaitsmine**
 - 3.1. Sõjalise riigikaitse osa julgeoleku tagamisel
 - 3.2. Kaitseväge ja Kaitseväe tegevus riigi kaitsepoliitika elluviimisel

- 4. Põhiseadusliku korra, rahva turvalisuse ja elutähtsate valdkondade kaitsmine**
 - 4.1. Õigusriigi tugevdamine
 - 4.2. Sisejulgeoleku tugevdamine
 - 4.2.1. Julgeolekuasutuste tegevus
 - 4.2.2. Õiguskaitsealane tegevus
 - 4.2.3. Piirijulgeoleku tagamine ja migratsioonikontroll
 - 4.2.4 Kriisireguleerimine ja päästetegevus
 - 4.3. Majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnanalase turvalisuse tugevdamine

SISSEJUHATUS

“Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused (2004)” on koostanud Vabariigi Valitsus ja see sisaldab Eesti julgeolekupoliitika eesmärki, põhisuundi ning julgeolekuolukorra üldhinnangut. Käesolev dokument koostatakse ja võetakse vastu kooskõlas rahuaja riigikaitse seadusega.

2001. aastal heaks kiidetud “Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused” käsitles perioodi, mil riik oli teel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (edaspidi NATO) ja Euroopa Liidu liikmeks. Nende eesmärkide saavutamine tingib riigi tegevuse ümberkorraldamise julgeolekupoliitika vallas, säilitades samas järjepidevuse.

“Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused” on keskpikka perspektiivi käsitlev dokument ning seda täiendatakse vastavalt sellele, kuidas muutub julgeolekukeskkond ning täpsustuvad Eesti turvalisuse tagamise võimalused.

1. JULGEOLEKUPOLIITIKA EESMÄRK JA PÕHISUUNAD. JULGEOLEKUOHUD

1.1 Julgeolekupoliitika eesmärk ja põhisuunad

Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on säilitada Eesti iseseisvus ja sõltumatus, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ning rahva turvalisus.

Eesti julgeolek tagatakse seaduse alusel kõigi välis- ning sisepoliitiliste vahenditega.

Liikmesus NATOs, Euroopa Liidus ja teistes rahvusvahelistes organisatsioonides ning edukad kahe- ja mitmepoolsed suhted võimaldavad kaitsta Eesti huve ning saavutada riigi julgeolekupoliitika eesmärgi.

Eesti julgeolekupoliitika lähtub julgeoleku jagamatuse põhimõttest, rahvusvahelise julgeolekukoostöö vajadusest ning demokraatlike väärtuste ühisest kaitsest. NATO ja Euroopa Liidu liikmena soovib Eesti kindlustada oma julgeolekut ning seeläbi ühtlasi tugevdada rahvusvahelist julgeolekukeskkonda. Kuulumine ühtsete demokraatlike põhimõtete ja eesmärkidega liitudesse on Eesti julgeoleku peamine alus ja tagatis.

Eesti lähtub põhimõttest, et igal riigil on õigus ja vabadus valida oma julgeolekulahendid ning igal riigil on kohustus mitte ohustada teiste riikide julgeolekut. Eesti julgeolekupoliitika ja selle teostamine ei ole suunatud ühegi teise riigi vastu.

Tulenevalt riiklikest huvidest ning liikmesusest NATOs ja Euroopa Liidus tegutseb Eesti oma julgeolekupoliitikas järgmistes põhisuundades:

- aktiivne osalemine NATO ja Euroopa Liidu struktuuride töös ning koostöö tõhustamine teiste liikmesriikidega;
- osalemine oma kohustuste ja võimaluste piires rahvusvahelises julgeolekusüsteemis ja -koostöös, sealhulgas rahvusvahelistes kriisireguleerimis- ja rahuoperatsioonides;
- koostöös liitlastega sõjalise riigikaitse arendamine Eesti kaitsevõime tagamiseks;
- ühiskonna demokraatliku arengu tagamine ja riigi sisejulgeoleku tugevdamine;

- ühiskonna sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase turvalisuse tugevdamine.

Julgeolekupoliitika eesmärgi saavutamiseks tagab riik välispoliitilise tegevuse, sõjalise riigikaitse ning põhiseadusliku korra, rahva turvalisuse ja elutähtsate valdkondade kaitse vahendite rakendamise omavahelises kooskõlas. Julgeolekupoliitika kujundamise oluline alus on ministriumite ja julgeolekuasutuste koostatavad riskianalüüsid ning ohuhinnangud, mis aitavad Vabariigi Valitsusel määrata julgeolekupoliitika põhisuunad lühemas perspektiivis ning ametkondade olulisemad koostöövaldkonnad.

1.2 Julgeolekupoliitilised arengud maailmas ja Eesti asend rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas

Eesti julgeolek on otseselt seotud rahvusvahelise julgeolekukeskkonna arengutega. Euro-atlandi julgeolekukoostöö ja integratsioon, sealhulgas NATO ja Euroopa Liidu laienemine, on vähendanud laiaulatuslike sõjaliste konfliktide ohtu Euroopas. Majanduslikud ja sotsiaalsed protsessid ning kommunikatsioon üleilmastuvad kiirelt, luues tihedad seosed riikide vahel ja mõjutades seega oluliselt julgeolekukeskkonda. Positiivsele arengule vaatamata ei ole rahvusvaheline julgeolekukeskkond saavutanud stabiilsust.

Eesti jaoks kõige olulisem rahvusvahelise julgeolekukeskkonna suundumus on Euro-atlandi koostöö areng: NATO ja Euroopa Liit on laienenud, uute liikmete vastuvõtmine jätkub. Loomisest saadik on need struktuurid taganud Euroopas rahu, ühiskonna stabiilse arengu ja majanduskasvu. Kuulumine NATOsse ja Euroopa Liitu annab Eestile ajalooliselt ainulaadse võimaluse oma julgeoleku kindlustamiseks. Kõrvuti mitmepoolse julgeolekukoostööga NATOs on partnerlus Ameerika Ühendriikidega ja teiste liitlastega Eesti jaoks oluline julgeolekutegur.

NATO ja Euroopa Liidu laienemisega on oluliselt suurenenud Euro-atlandi regiooni julgeolek ja stabiilsus. NATO ja Euroopa Liidu laienemine on mõjutanud positiivselt ka Läänemere piirkonna julgeolekukeskkonda – valdav enamik piirkonna riike kuulub Euroopa Liitu ja suur osa NATOsse. Selle protsessi loogiline jätkumine võimaldab süvendada Põhjala ja Balti riikide julgeolekukoostööd rahu ning stabiilsuse huvides nii Euro-atlandi koostöö raames kui ka regionaalselt.

Muutunud rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas on suurenenud kohalike ja regionaalsete kriiside sageli ettearvatu tekke ja arengu oht. Julgeolekukeskkonna muutused ning kuulumine NATOsse ja Euroopa Liitu on oluliselt laiendanud Eesti julgeolekupoliitilisi huve regioonidesse, kus Eestil seni otsesed huvid puudusid. Need piirkonnad mõjutavad Eesti ja liitlaste julgeolekut, rahvusvahelist julgeolekukeskkonda ja selle stabiilsust ning nõuavad aktiivsemat tähelepanu ja tegevust.

Maailma julgeolekupoliitilisi muutusi on käsitletud NATO strateegilises kontseptsioonis (1999) ja teistes dokumentides ning Euroopa Liidu julgeolekustrateegias (2003).

Rahvusvahelise julgeolekukeskkonna muutused on kaasa toonud uusi, mittekonventsionaalseid julgeolekuohte, nagu rahvusvaheline terrorism, massihävitusrelvade kontrollimatu levik, organiseeritud kuritegevus, relva- narko- inim- ja salakaubandus ning hädaolukordade tekitatud põgenike tulv. Sellises olukorras ei ole ükski maailma riik ega piirkond väljaspool ohtu. Ka Eesti jaoks on muutunud aktuaalseks mitmed varem väheolulised ohud.

Terrorismi ning sellega seotud kuritegelike organisatsioonide tegevuse ulatus ja koordineeritus kasvavad. See nõuab NATO ja Euroopa Liidu liikmesriikidelt tõhusaid vastumeetmeid, sh võimet ja valmisolekut lahendada terrorismiga kaasnevaid kriise.

Pidevalt kasvab vajadus nii kahe- ja mitmepoolse kui ka rahvusvahelistes organisatsioonides tehtava riikidevahelise koostöö järele. Samas ei ole paranenud rahvusvaheliste organisatsioonide võime lahendada mõningaid julgeolekuprobleeme.

Kiiresti arenevad rahvusvahelised kontaktid suurendavad erinevate sotsiaalsete ja keskkonnaprobleemide edasist rahvusvahelistumist ning vastavalt on kasvanud ka võimalus, et Eestit ohustavad kaugemal alguse saanud probleemid.

Riigi väiksuse ja avatuse tõttu on Eesti majandus tugevas sõltuvuses maailmamajanduse arengust. Riigi julgeoleku seisukohalt on oluline majandussidemete tasakaalustatud areng ja läbipaistvus ning välisinvesteeringute stabiilne juurdevool. Vajakajäämised neis valdkondades võivad suurendada maailmamajanduse arenguga kaasnevaid mitmesuguseid ohte.

1.3 Julgeolekuohud

Kontrollimatud arengud maailmas ja rahvusvahelised kriisid

Uute mitmetahuliste ning sageli ettenägematute ohtude realiseerumise suurem tõenäosus esitab julgeoleku tagamisele uusi väljakutseid. Kõige tõsisem oht Eesti julgeolekule on võimalik ebastabiilsus ja kontrollimatud arengud maailmas ning rahvusvahelised kriisid.

Eesti ja tema liitlaste julgeolek on jagamatu: rahvusvaheline julgeolekukeskkond mõjutab Eesti julgeolekut ja vastupidi. Julgeolekukeskkonda mõjutavad negatiivselt nii rahvusvahelised kriisid kui ka nende tagajärjed. Osalemine rahvusvahelistes jõupingutustes kriiside ärahoidmiseks ja lahendamiseks võimaldab Eestil panustada rahvusvahelise julgeoleku tagamisse.

NATO ja Euroopa Liidu laienemisega on julgeoleku- ja stabiilsusvöönd Euroopas oluliselt avardunud. Samas ei ole nende liitude teatud naaberriikide demokratiseerumisprotsessi ning välispoliitika vastuolulisuse tõttu endiselt võimalik välistada ohte Eesti julgeolekule.

Sõjalise konflikti oht

Kogu Euroopat puudutava sõjalise konflikti puhkemise võimalus ning ka konfliktioht Läänemere regioonis on vähenenud minimaalseks. NATO ja Euroopa Liidu liikmesus vähendab sõjalist ohtu Eestile veelgi.

Eesti julgeolekule ei ole praegu ega ka lähitulevikus otsest sõjalist ohtu. Ka keskmises ja pikemas perspektiivis on sõjaline rünnak ükskõik millise NATO liikmesriigi vastu vähetõenäoline. Sellise ohu taastekkimise eelduseks oleks rahvusvahelises julgeolekukorralduses toimuv jõuvahekordade märgatav muutus koos julgeolekukeskkonna olulise ja pikaajalise halvenemisega, mida ei ole ette näha. Pikemas perspektiivis ei saa sellise ohu taastekkimise võimalust siiski täielikult välistada.

Kõige tõenäolisem sõjalise ohu allikas Eesti julgeolekule on mitmesugused sõjalist laadi kriisid. Eestit otseselt mõjutavaks sõjalist laadi kriisiks võib olla sõjalist laadi tegevus eesmärgiga avaldada Eestile või mõnele teisele NATO liikmele survet sobimatute poliitiliste otsuste või järeleandmistega tegemiseks.

Eestit otseselt mõjutava sõjalise iseloomuga kriisi võib esile kutsuda:

- Eesti riigipiiride läheduses paiknevate vägede ootamatu suurendamine või ümberpaigutamine;
- rahvusvahelistele relvastuskontrolli lepingutele mittevastavad ulatuslikud õppused Eesti piiride vahetus läheduses;
- sihipärane Eesti õhuruumi, maismaapiiri või territoriaalvete puutumatus rikkumine;

Samuti võib Eestit otseselt mõjutava sõjalist laadi kriisini viia poliitilise sihiga terrorirünnak Eesti, tema liitlaste või naaberriikide vastu.

Relvaintsidentide ja muu sõjalise ohu edasine vähenemine sõltub rahvusvaheliste suhete arengust ning NATO, Euroopa Liidu ja Eesti kaitsevõimest.

Välise surve oht

Eesti sise- või välispoliitika põhivalikute muutmisele suunatud otsese välise poliitilise või muu surve oht on minimaalne. Samas võib selline surve olla seotud ka muude riikide eriteenistuste tegevusega ning poliitiliselt motiveeritud majanduslike või muude meetmetega Eesti suhtes. Integreerumine Euroopa Liidu ja NATOga, Eesti edukas poliitiline, majanduslik ja sotsiaalne areng ning ühiskonna konsolideerumine demokraatlike väärtuste alusel ja õiguskaitseüsteemi tõhus tegevus tagavad Eesti suutlikkuse niisugust survet vältida ning vajaduse korral sellele efektiivselt vastu seista.

Rahvusvaheline terrorismioht

Otsese sõjalise ohu vähenemise taustal seavad mittekonventsionaalsed ohud ja esmajoones rahvusvahelise terrorismi globaalne laad ning keemia-, bio-, radioaktiivse või tuumarelva võimalik kontrollimatu levik rahvusvahelise koostöö ette uued tõsised ülesanded.

Rahvusvaheline terrorism ja sellele kasvupinnast loov organiseeritud kuritegevus levivad aladel, kus puudub või on nõrgenenud riiklik julgeolek, korrakaitse ja õigusriik. Terrorismiohu likvideerimine nõuab kiiret ja tõhusat rahvusvahelist koostööd, milles Eesti osaleb oma kohustuste ja võimaluste piires. Lisaks rahvusvahelisele koostööle rakendab Eesti ka siseriiklikke terrorismivastaseid meetmeid.

Organiseeritud kuritegevusest tulenev oht

Rahvusvaheliselt tegutsev organiseeritud kuritegevus võib sageli olla tihedalt läbi põimunud terroristlike organisatsioonide tegevusega ja seotud massihävitusrelvade levikuga ning on seega oluline ohutegur rahvusvahelisele stabiilsusele ja Eesti julgeolekule.

Märgatav oht Eesti õigusriigi toimimisele ja seeläbi julgeolekule on rahvusvaheliselt tegutseva organiseeritud kuritegevuse võimalik mõjuvõimu kasv ühiskonnas, sellega kaasnev korrupsioon ning imbumine poliitikasse, riigiametitesse ja majandusse.

Inimtegevusest ja loodusjõududest tingitud ohud

Eesti julgeolekut mõjutavad inimtegevusest tingitud ohud on tulekahjud ja plahvatused, transpordi-, kiirgus- ja keemiaõnnetused ning nende õnnetuste piiriülesed mõjud.

Läänemere piirkonnas on eriti ohtlikud vanemat tüüpi tuumajaamad, katastroofioht seostub eelkõige suurte ohtlike kemikaale käitlevate ettevõtetega ning tankerite üha intensiivsema liiklusega Läänemerel ja esmajoones Soome lahes.

Keskkonnaseisundi halvenemine tuleneb keskkonnaohtude ülemaailmsest ulatusest ning see võib olla seotud kliimamuutustega, osoonikihi hõrenemisega ja loodusvarade vähenemisega. Loodusõnnetustest ohustavad Eestit põhiliselt tormid ja üleujutused, mis võivad põhjustada hädaolukordi.

Sotsiaalsed ohud

Narkomaania, alkoholismi ning HIV/AIDSi ja teiste ohtlike nakkushaiguste levik seavad ohtu riigi majandusliku heaolu ning sotsiaalse ja poliitilise stabiilsuse. Hädaolukorrad Eesti lähipiirkonnas võivad kaasa tuua põgenikevooge ja ulatuslikku migratsiooni.

Majanduslikud ohud

Eesti majandus on tugevalt integreeritud maailmamajandusse ning seetõttu on Eesti mõjutatav võimalikest ülemaailmsetest majanduskriisidest või Eesti jaoks oluliste välisurgude ebastabiilsusest. Oluline ohutegur on Eesti gaasi- ja elektrisüsteemide tugev sõltuvus Eesti-välistest monopoolsetest energiasüsteemidest ning energiatarbijatest.

Infotehnoloogilised ohud

Infosüsteemide ebastabiilsuse või rikete tõttu võivad tekkida tõsised ohud. Üha kiirenev elektrooniliste infosüsteemide kasutuselevõtt Eestis ning nende seotus ülemaailmsete infosüsteemidega suurendavad arvutikuritegevuse ohtu ja infosüsteemide haavatavust, sealhulgas riigi julgeolekule esmatähtsates valdkondades. Viimastel aastatel on kasvanud selliste isikute arv, kes võivad võrgukeskkonnas riiklikke andmebaase ja registreid ohustada.

2. VÄLISPOLIITILINE TEGEVUS JULGEOLEKU TAGAMISEL

2.1 NATO

Liikmesus NATO-s kindlustab sõjalise julgeoleku ja võimaldab tulemuslikult osaleda rahvusvahelises julgeolekukoostöös ning kõige otstarbekamalt tagada Eesti riigi kaitse.

Eesti julgeolekupoliitika on vastavuses Põhja-Atlandi lepingust tulenevate NATO liikme kohustuste ja õigustega ning toetab nende ja NATO ühiste eesmärkide täitmist. Eesti julgeolekukäsitus on täielikus kooskõlas NATO strateegilise kontseptsiooni põhimõtetega.

NATO liikme staatusest tulenevalt eraldab Eesti selle töös osalemiseks ja kohustuste täitmiseks vajalikud rahalised vahendid ja muud ressursid, osaleb NATO sõjalises struktuuris ja ühises kaitseplaneerimises. Eesti täidab Põhja-Atlandi lepingu artiklist 5 tulenevaid kohustusi NATO liikmesriigi vastu suunatud sõjalise rünnaku ärahoidmiseks ning tagasitõrjumiseks.

NATO peamiseks ülesandeks on ja jääb oma liikmete ühine kaitse ning rahvusvahelise stabiilsuse tagamine. NATO on taganud Euroopa julgeoleku. Ainsa efektiivse rahvusvahelise kaitse- ja julgeolekuorganisatsioonina on NATO suutnud otsustavalt tegutseda kriiside lahendamisel Euroopas ja mujal maailmas. NATO peab olema võimeline vastama ohtudele ükskõik, kus nad maailmas ka ei ilmneks, sealhulgas ka sellistele mittekonventsionaalsetele ohtudele nagu terrorism. Eesti peab oluliseks NATO põhiülesande – ühise kaitse tagamise – jätkuvat täitmist ja toetab täielikult NATO valmisolekut tegeleda uute ohtudega ning osaleda rahvusvaheliste konfliktide ärahoidmisel ja rahvusvahelises kriisireguleerimises.

NATO liikmena viiakse Eesti sõjalise riigikaitse ja valmisoleku ning sõjaliste võimete planeerimine lõplikult vastavusse NATO kaitseplaneerimise ja ülesannetega. Eesti panustab NATO ühistesse jõududesse oma kokkulepitud vahendid ja jõud. Eesti panuse kindlaksmääramisel on aluseks Eesti ning NATO eesmärgid, vajadused ja võimalused. Eesti julgeolekupoliitika oluline ja lahutamatu osa on osalemine NATO operatsioonides. Eesti jätkab asjakohaste võimete väljaarendamist.

NATO liikmesriigid on võtnud endale kohustuse parandada oma sõjalisi võimeid eesmärgiga arendada kaasaegseid mitmeotstarbelisi, ümberpaigutatavaid, mobiilseid, jätkusuutlikke ning kiire reageerimisega üksusi. Julgeolekupoliitika elluviimisel lähtub Eesti oma kaitsepoliitikas nendest NATO raames võetud kohustustest ning osaleb ühiste eesmärkide täitmisel.

Eesti osaleb NATO koostöös partnerriikidega. Erinevate julgeolekuvalikutega riikide koostöö ning NATO aktiivne roll selles suurendavad rahvusvahelist julgeolekut ja stabiilsust.

2.2 Euroopa Liit

Euroopa Liiduga ühinemine on kõrvuti liikmesusega NATOs kindlustanud Eesti julgeolekut. Euroopa Liidu laienemine on suurendanud Läänemere regiooni ja kogu Euroopa turvalisust ning stabiilsust. Euroopa Liidu tegevus maailma julgeolekuohtudega võitlemisel on tõhustunud. Eesti suurendab võimet osaleda Euroopa Liidu ühises välis- ja julgeolekupoliitikas (ÜVJP) ning Euroopa Liidu otsustusprotsessides üldiselt.

Euroopa turvalisuse kindlustamiseks panustab Eesti ÜVJP arengusse ning ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) sõjalistesse ja tsiviilsetesse kriisireguleerimise meetmetesse. Euroopa Liidu julgeoleku- ja kaitsekoostöö arenedes on liikmesriigid võtnud endale kohustuse parandada oma sõjalisi ja tsiviilvõimeid. Eesti jätkab sõjaliste ja tsiviilvõimete vastavat väljaarendamist. Julgeolekupoliitika elluviimisel lähtub Eesti nende Euroopa Liidu eesmärkide alusel püstitatud ülesannetest ning osaleb ühiste eesmärkide täitmisel. Eesti toetab aktiivset infovahetust ja koordineerimist Euroopa Liidu liikmesriikide vahelises terrorismivastases koostöös.

Osalemine Euroopa Liidu ÜVJP ning julgeoleku- ja kaitsepoliitika operatsioonides on Eesti julgeolekupoliitika oluline osa. Euroopa Liidu julgeolekustrateegia kohaselt osaleb Eesti aktiivselt Euroopa Liidu tegevuses maailma julgeolekuohtude vähendamisel ning stabiilsusvööndi laiendamisel ja kindlustamisel Euroopa Liiduga piirnevatel aladel ja kaugemal.

Euroopa Liidu ÜVJP ning ÜJKP raames tehtav koostöö ja selle edasine kujundamine Euroopa tasandil peab toimuma viisil, mis välistab NATO raames tehtava kaitsekoostöö dubleerimise ning toetab transatlantilist koostööd. Eesti toetab samme Euroopa Liidu tegevuse sidususe suurendamiseks erinevates rahvusvahelistes organisatsioonides julgeoleku- ja kaubanduspoliitika ning arengukoostöö osas.

Euroopa julgeolekupoliitika alus on NATO ja Euroopa Liidu toimiv partnerlus. Euroopa Liidu ja NATO vahel kaitsekoostöö korraldamiseks saavutatud kokkulepped on loonud kindla aluse strateegilise partnerluse arendamiseks. Euroopa kaitse- ja kriisireguleerimisalaste võimete suurendamiseks on oluline kooskõlastada Euroopa Liidu ja NATO sõjalise planeerimise protsessid.

2.3 Teised rahvusvahelised organisatsioonid

Rahvusvaheliste organisatsioonide raames tegeleb Eesti poliitiliste, majanduslike, sõjaliste ning inimõigusi ja demokraatlike vabadusi käsitlevate probleemidega. Aktiivne osalemine rahvusvahelistes organisatsioonides pakub võimalusi globaalse ja regionaalse julgeolekukeskkonna tugevdamiseks ning seeläbi Eesti julgeoleku kindlustamiseks. Eesti huvides on demokraatlike väärtuste levik ning isikute põhiõiguste ja -vabaduste kaitse.

Eesti lähtub oma välispoliitilises tegevuses ÜRO põhikirjast ja inimõiguste kaitse ning rahvusvahelise julgeoleku ja demokraatia leviku tagamise põhimõtetest. Eesti osalemine ÜRO rahuoperatsioonides aitab nimetatud põhimõtteid ellu viia.

Eesti osaleb OSCE normide ja põhimõtete väljatöötamises ja elluviimises ning konfliktide ärahoidmise ja kriiside lahendamise praktilises tegevuses. Samuti võtab Eesti osa OSCE missioonidest ning relvastuskontrolli ja usaldusmeetmete alasest koostööst.

Eesti osaleb Euroopa Nõukogu töös inimõiguste kaitse ning seadusandlike reformide toetamisel, et aidata kaasa demokraatliku stabiilsuse tugevnemisele ja Euroopa kultuuriidentiteedi arengule.

Osalemine regionaalkoostöös Läänemere Nõukogu raames lisab võimalusi saavutada Eesti julgeolekupoliitika eesmärk.

Eesti julgeoleku tagamisele aitab kaudselt kaasa ka osalemine rahvusvahelises arengukoostöös. Eesti osalus on suunatud rahu, demokraatia ja inimõiguste järgimise kindlustamisele. Eesti aitab kaasa majandusliku ja sotsiaalse stabiilsuse tagamisele ning vaesuse vähendamisele kooskõlas säästva arengu põhimõtetega. Eesti teeb arengukoostööd vastavalt Riigikogu poolt kinnitatud põhisuundadele ja rahvusvahelistele tavadele partnerluses sihtriikidega.

2.4 Kahe- ja mitmepoolsed julgeolekupoliitilised suhted

2.4.1 Transatlantilised suhted

Eesti julgeoleku tagamise seisukohalt on esmatähtis liitlassuhe Ameerika Ühendriikidega. Eesti arendab USAga ulatuslikku ja tihedat koostööd kõigis olulistest valdkondades. Euroopa julgeoleku nurgakivi on USA sõjaline kohalolek ja pidev osalemine maailmajao julgeoleku tagamises.

Tugev transatlantiline suhe on Euro-atlandi piirkonna stabiilsuse, majanduskasvu ja kestva arengu alus. Eesti taotleb transatlantilistes suhetes ühistele väärtustele tuginevat rahu ning demokraatia ja julgeoleku kindlustamisele suunatud koostööd, sealhulgas võitlust terrorismi ning massihävitusrelvade kontrollimatu levikuga.

Transatlantilise sideme tugevdamine väljendub eelkõige NATO raames tehtavas koostöös. Eesti aitab kaasa tugevama transatlantilise koostöösuhte kujundamisele USA ja Euroopa Liidu vahel. NATO ja Euroopa Liidu liikmesuse läbipõimimine tugevdab Euroopa ning USA koostööd ja partnerlust.

Eesti jaoks on oluline USA aktiivne huvi ning osalemine Põhja-Euroopa ja Läänemere piirkonna julgeoleku tagamises.

2.4.2 Julgeolekupoliitilised suhted Läänemere regioonis

Stabiilsus, demokraatlike väärtuste kindlustamine ja rahvusvahelise koostöö areng Läänemere piirkonnas mõjutavad otseselt Eesti julgeolekupoliitika eesmärgi saavutamist. Läänemere regioonis tehakse julgeolekukoostööd eri institutsioonide

raames ning bilateraalselt. NATO ja Euroopa Liidu olulisus Läänemere regiooni julgeolekukoostöös on pärast laienemist kasvanud ning kasvab veelgi.

Eestil on head koostöosuhted **Põhjamaade** – Islandi, Norra, Rootsi, Soome ja Taaniga, kes on üha tihedama koostöö raames Balti riikidega kaasa aidanud Eesti kaitsevõime tugevdamisele ja majanduse edendamisele. **Läti** ja **Leeduga** ühendavad Eestit head koostöosuhted kõigis valdkondades, seda nii kahepoolisel alusel kui ka Balti Assamblee ja Balti Ministrite Nõukogu raames. Omavahel on sõlmitud kolmepoolne kaitsekoostööleping. Eesti on huvitatud Põhja- ja Baltimaade tihenevast julgeolekukoostööst nii Läänemere piirkonnas kui ka laiemalt.

Eesti suhted **Saksamaa** ja **Poolaga** on paljutahulised ning kiiresti arenevad, seda nii kahepoolsetes küsimustes ja Läänemere piirkonna arengu teemadel kui ka Euroopa julgeoleku ja koostöö edendamisel.

Eesti ja **Venemaa** kahepoolsed suhted kattuvad NATO ja Euroopa Liidu mitmepoolsete jõupingutustega luua Venemaaga vastastikku kasulikud partnerlussuhted.

NATO ja Euroopa Liidu suhted Venemaaga on rajatud partnerlust ja koostööd kajastavatele alusdokumentidele ja üha laiemat küsimuste ringi käsitlevatele institutsioonidele. Venemaaga heanaaberlikke suhteid taotledes panustab Eesti koos muude riikidega NATO ja Euroopa Liidu julgeolekustrateegiates sätestatud põhimõtete elluviimisse ning osaleb aktiivselt koostöö edasises täiustamises.

Demokraatia areng ja heaolu kasv Venemaal on oluline Läänemere piirkonna kui terviku turvalisuse seisukohast. Eesti rakendab jõupingutusi koostöövõimaluste ärakasutamiseks Venemaa ja tema piiriregioonidega, sealhulgas võitluses selliste ühiste ohtudega nagu organiseeritud kuritegevus, terrorism ja keskkonnakatastroofid.

2.5. Osalemine rahvusvahelistes jõupingutustes rahu ja julgeoleku tagamiseks

2.5.1 Rahvusvaheline kriisireguleerimine

Eesti julgeolekupoliitika oluline osa on rahvusvaheline julgeolekukoostöö, mille üks elemente on osalemine kriisireguleerimis- ja rahuoperatsioonides. Eesti rahvusvaheline maine julgeolekukoostöö partnerina sõltub otseselt riigi valmisolekust ning võimest panustada NATO ja Euroopa Liidu operatsioonidesse. Eesti on valmis osalema rahvusvahelistes operatsioonides rahu ja julgeoleku tagamiseks ning kriiside lahendamiseks nii NATO ja Euroopa Liidu kui ka ÜRO ning teiste rahvusvaheliste organisatsioonide raames, samuti muudes operatsioonides koos NATO ja Euroopa Liidu liitlastega.

Rahvusvaheliste kriiside lahendamisel osalemiseks töötatakse välja kriisireguleerimissüsteem, mis hõlmab sõjalisi, õiguslikke ja rahalisi aspekte. Asjakohaste võimete väljaarendamise vajadusega arvestatakse kriisireguleerimises osalevate ametkondade arengukavades.

2.5.2 Rahvusvaheline terrorismivastane võitlus

Eesti mõistab hukka terrorismi kõik võimalikud vormid ning peab poliitilist vägivalda ja rahvusvahelist terrorismi oluliseks ohuks rahvusvahelisele julgeolekule ja rahule. Eesti toetab kõiki rahvusvaheliselt tunnustatud terrorismivastaseid meetmeid.

Eesti osaleb järjekindlalt rahvusvahelise terrorismi vastu suunatud jõupingutustes ning toetab kõikide rahvusvaheliste organisatsioonide tegevust terrorismi ärahoidmiseks ning selle leviku tõkestamiseks. Seetõttu arendab Eesti sihikindlalt asjakohast rahvusvahelist kahe- ja mitmepoolset koostööd ning infovahetust.

Eesti täidab terrorismi vastu suunatud ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioone ning on kõigi esmatähtsate rahvusvaheliste terrorismivastaste konventsioonide osaline.

Eesti teeb kõik, et vältida massihävitusrelvade sattumist terroristide valdusse ning selgitada välja ja likvideerida rahvusvahelise terrorismi võimalikud rahastamisallikad.

2.5.3 Relvastuskontrolli- ja usaldusmeetmed

Eesti toetab kõiki Euro-atlandi piirkonnas rakendatavaid julgeolekut ja usaldust tugevdavaid meetmeid. Samuti järgib Eesti rahvusvahelise relvastuskontrolli ning usaldust ja julgeolekut tugevdavate meetmete norme. Eesti osaleb nii rahvusvahelistes organisatsioonides kui ka kahepoolses rahvusvahelises koostöös, mille eesmärk on süvendada julgeolekut, usaldust ja infovahetust.

Euroopa julgeoleku tagamisel on oluline Euroopa tavarelvastuse leping, mille eesmärk on suurendada riikide sõjalise tegevuse läbipaistvust tavarelvastuspiirangute, infovahetuse ning põhjaliku järelvalvesüsteemi kaudu. Eesti jälgib lepingu arengut ja lepingujärgsete kohustuste täitmist ning on valmis alustama läbirääkimisi Euroopa tavarelvastuse lepinguga liitumise üle pärast 1999. aastal muudetud lepingu jõustumist. Eesti ühineb lepinguga ainult vastuvõetavatel tingimustel ja kooskõlas Eesti muude rahvusvaheliste kohustustega.

Eestil ei ole massihävitusrelvi ja ta on ühinenud peamiste nende levikut tõkestavate rahvusvaheliste lepingutega. Eesti eesmärk on ära hoida massihävitusrelvade valmistamiseks kasutatavate komponentide ebaseaduslik läbivedu oma territooriumilt ja võimalik salakaubandus. Samuti on oluline tõkestada massihävitusrelvade valmistamiseks kasutatavate komponentide või nende tootmisvahendite tootmine Eestis ning asjakohase oskusteabe levik. Selleks on seadusega rakendatud riiklik strateegilise kauba kontrolli süsteem, ametkondade kooskõlastatud tegutsemine ning laialdane rahvusvaheline koostöö, sh andmevahetus. Eesti tegevus on vastavuses rahvusvaheliste ekspordikontrolli põhimõtete ja Euroopa Liidu eeskirjadega.

3. EESTI SÕJALINE KAITSMINE

3.1 Sõjalise riigikaitse osa julgeoleku tagamisel

Eesti sõjalise riigikaitse eesmärk on tagada julgeolekupoliitika eesmärgid sõjaliste vahenditega. Eesti kaitseb end igal juhul ja ükskõik kui ülekaaluka vaenlase vastu.

Eesti kaitsevõime peamine alus on liikmesus NATO, mis loob agressiooni ärahoidmiseks piisava heidutuse ja ohjelduse. Eesti sõjaline kaitse on kavandatud Põhja-Atlandi lepingu artiklis 5 ettenähtud operatsioonina.

Eesti sõjaline kaitse tagatakse koostöös liitlasvägedega. NATO liikmena juhindub Eesti oma sõjalist riigikaitset üles ehitades NATO kollektiivse kaitse põhimõtetest. Sõjalise riigikaitse arendamise alus on koostegutsemisvõimelisus NATO-ga ja NATO liikmesriikidega ning koostöö Euroopa Liidu ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika raames. Sõjalise riigikaitse ülesehitamisel lähtutakse riiklikest prioriteetidest ja vajadustest, millest põhilised esitatakse sõjalise kaitse strateegilises kavas. Seejuures arvestatakse Eesti NATO, Euroopa Liidu ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide liikmesusest tulenevaid kohustusi.

Totaalkaitse põhimõte on oluline Eesti riigikaitse ühtsuse säilitamisel. Totaalkaitse on riigi tsiviilstruktuuride, omavalitsuste, kaitseväge ja Kaitseliidu ning kogu rahva vaimse, füüsilise, majandusliku ja muu potentsiaali alaline valmidus kriiside lahendamiseks ning kooskõlastatud ja ühendatud tegevus ohu või kallaletungi ärahoidmisel ja tõrjumisel ning rahvuse ellujäämisel.

Eesti tagab kaitseväge ja Kaitseliidu ning nende tegevust toetavate asutuste ja organisatsioonide ajakohase väljaõppe ja nende alalise valmisoleku riigi kaitseks ning kindlustab kõigi ressursside otstarbeka kasutamise. Ajateenistuse kaks põhiülesannet on luua eeldused kaadrikaitseväelaste värbamiseks prioriteetsete üksuste komplekteerimiseks ja tagada reservüksuste komplekteerimine.

Eesti hoiab senist kaitsekulutuste taset 2% SKTst.

Eesti kaitsepoliitika põhimõtted on järgmised.

- Julgeoleku jagamatus, mille kohaselt julgeolekukeskkonna muutused väljaspool Eestit mõjutavad rohkem või vähem Eesti julgeolekut ning vastupidi.
- Solidaarsus ning kahe- ja mitmepoolne ning regionaalkoostöö liitlastega ühisväärtuste kaitseks ning usaldust ja julgeolekut suurendavate meetmete rakendamisel.
- Usutav sõjaline heidutus, mille järgi on riigikaitsetegevus eelkõige suunatud sõjalise ohu tekkimise ja suurenemise ärahoidmisele. Eesti sõjalise kaitse usutavus tekib kollektiivse kaitse kaudu, milles osalemiseks tagatakse ohuhinnangule vastav esmane iseseisev kaitsevõime, kaitsevõime suurendamise valmidus ja vastuvõtva riigi toetus.
- Riigikaitse ühtsus ja totaalkaitse, mis tugineb kodanike põhiseaduslikul kohustusel osaleda riigi kaitseks, ühiskonna toetusel riigikaitsele ning tsiviil- ja sõjaliste struktuuride koordineeritud koostööl. Sõjalise riigikaitse ühiskondliku baasi laiendamisel on oluline roll Kaitseliidul ning selle allorganisatsioonidel.
- Kollektiivne kaitsetegevus NATO liikmesriikide kaitsmisel ja sõjalise rünnaku ärahoidmisel ning vajaduse korral tagasitõrjumisel. Põhja-Atlandi lepingu kohaselt on sõjaline rünnak ühe NATO liikmesriigi vastu rünnak NATO kui terviku vastu. Iga sõjaline tegevus Eesti vastu suunatud sõjalise

rünnaku tõrjumiseks on oma sisult kollektiivse kaitse operatsioon. Eesti on valmis täitma oma liitlaskohustust teiste NATO liikmesriikide suhtes.

- Toetus Euroopa Liidu sõjaliste võimete väljaarendamisele ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika raames ja selles osalemine.
- Tsiviiljuhtimine, mille alused on: sõjaväelaste allutatus riigi põhiseaduslikule juhtkonnale; kutseliste sõjaväelaste professionaalsuse kõrge tase ühes oma pädevuse piiride tunnustamisega; ning riigi poliitilise juhtkonna ja ametkondade vajalik pädevus sõjalistes küsimustes.

3.2 Kaitseväge ja Kaitseliidu tegevus riigi kaitsepoliitika elluviimisel

Kaitsevägi on Vabariigi Valitsuse alluvuses Kaitseministeeriumi valitsemisalas olev sõjaväelisel korraldatud täidesaatva riigivõimu asutus. Kaitseliit on Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik riigikaitseorganisatsioon.

Kaitseväge ja Kaitseliidu arendamise prioriteet on kaasaegsete mitmeotstarbeliste, ümberpaigutatavate, mobiilsete, jätkusuutlike ning kiire reageerimisega üksuste arendamine. Sellised üksused tagavad parimal moel riigi huvide kaitse ning võimaldavad Eestil olla aktiivne ja usaldatav NATO ning Euroopa Liidu liige. NATO kollektiivses kaitstes osalejana ei ole Eestil vajalik kõiki kaitsevõimeid iseseisvalt välja arendada.

Kaitsevägi ja Kaitseliit koos Kaitseministeeriumiga tagavad valmisoleku järgmiste sõjalise riigikaitse põhirollide täitmiseks:

- kollektiivne kaitse ning Eesti ja/või teiste NATO liikmesriikide julgeolekut otseselt ohustavate rahvusvaheliste kriiside reguleerimine;
- riigi suveräänsuse demonstratsioon eesmärgiga tagada kontroll Eesti maismaaterritooriumi, territoriaalvete ning õhuruumi üle;
- osalemine rahvusvahelistes kriisireguleerimis- ja rahuoperatsioonides, sh Euroopa Liidu operatsioonides;
- rahvusvaheline kaitsekoostöö;
- abi osutamine tsiviilstruktuuridele hädaolukordade lahendamisel.

Eesti sõjaline kaitselahendus ja kaitseväge koosseis määratakse sõjalise kaitse strateegilise kavaga.

4 PÕHISEADUSLIKU KORRA, RAHVA TURVALISUSE JA ELUTÄHTSATE VALDKONDADE KAITSMINE

4.1 Õigusriigi tugevdamine

Eesti julgeoleku seisukohalt on oluline tagada demokraatlike institutsioonide ja õigusriigi toimimine ning isikute põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Seaduste ülimuslikkusel põhineva õigusriigi toimimiseks tugevdatakse ning korrastatakse haldus-, õiguskaitse- ja kohtusüsteemi.

Demokraatlike institutsioonide ja õigusriigi toimimiseks on oluline kodanikuühiskonna pidev areng. Kodanikuühiskonna arengu eeldused on ühiskonna avatus, kodanikualgatuse soodustamine ja kvaliteetse hariduse kättesaadavus.

Tasakaalustatud ja demokraatliku ühiskonna kindlustumisele aitab kaasa integratsioonipoliitika elluviimine. Riik tagab vähemustesse kuuluvate isikute õigused ning aitab kaasa erinevate etniliste ja sotsiaalsete gruppide integreerumisele ühiskonda. Eesti ühiskonna integratsiooni alus on kaks paralleelset protsessi: ühiskonna ühtlustumine eesti keele oskuse ja Eesti kodakondsuse omandamise alusel ning isikute rahvuskultuuriliste eripärade säilimise toetamine. Eesti riigi eduka toimimise seisukohalt on oluline viia ellu rahvastikupoliitikat, mille eesmärgid on pidurdada rahvastiku vähenemise ja vananemise protsessi ning saavutada tulevikus positiivne iive.

4.2 Sisejulgeoleku tugevdamine

Eesti sisejulgeolekupoliitika hõlmab riigi sisejulgeolekustruktuuride ülesandeid ja süsteemi üldist korraldust ning see sisaldab osavõttu rahvusvahelist julgeolekut tagavast tegevusest. Julgeolekupoliitika eesmärgi saavutamiseks on sisejulgeolekupoliitika põhiülesanded Eesti sisemise stabiilsuse kindlustamine ning inimeste päästmine ja kaitsmine.

4.2.1 Julgeolekuasutuste tegevus

Julgeolekuasutuste (Kaitsepolitsei ja Teabeamet) tegevuse eesmärk on tagada riigi julgeolek ja põhiseadusliku korra püsimine, kasutades selleks mittesõjalisi ennetavaid vahendeid. Nimetatud ülesande täitmiseks ja riigi julgeolekupoliitika kujundamiseks koguvad ja töötlevad julgeolekuasutused informatsiooni, mille alusel töötatakse välja riigi julgeolekupoliitika põhiseisukohad. Julgeolekuasutuste tegevust koordineeritakse Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjoni kaudu.

Kaitsepolitseiamet kogub ja töötleb teavet tegevuse kohta, mille eesmärk on riigi põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse vägivaldne muutmine. Kaitsepolitseiameti ülesanded on riigi vastu suunatud luuretegevuse tõkestamine, riigisaladuse kaitse ning võitlus terrorismi ja korrupsiooniga. Seaduses ettenähtud juhtudel menetletakse kriminaalasju.

Teabeamet kogub riigile välis-, majandus- ja kaitsepoliitika kujundamiseks vajalikku teavet, mis käsitleb välisriike, välistegureid ja -tegevust. Teabeamet teostab vastuluuret riigi välisesinduste kaitseks ja väljaspool riigi territooriumi asuvate kaitseväeüksuste kaitseks. Samuti korraldab ja kontrollib Teabeamet elektrooniliseks teabeturbeks kehtestatud nõuete täitmist.

Teabeamet ja Kaitsepolitseiamet osalevad asjakohaste institutsioonide töös, täites olulisi ülesandeid vastuluures ning elektroonilisel teel edastatava teabe kaitsmisel. Seoses NATO ja Euroopa Liidu salastatud dokumentide käitlemisega arendatakse jätkuvalt riigisaladuse kaitse süsteemi.

Järjest olulisem on saada õigeaegselt infot riigi julgeolekule ohtlikest arengutest. Julgeolekuohtudele vastuseismiseks arendavad julgeolekuasutused riigisisest ja rahvusvahelist koostööd. Eesti osaluse laienedes rahvusvahelistes kriisireguleerimis- ja rahuoperatsioonides kasvab julgeolekuasutuste poolt rahvusvaheliste kriiside kohta kogutava informatsiooni olulisus.

Terrorismi tõkestamisel arendavad julgeolekuasutused kõrvuti siseriikliku tegevusega ka rahvusvahelist koostööd, esmajoones massihävitusrelvade leviku tõkestamiseks ning rahvusvahelise terrorismi võimalike rahastamisallikate väljaselgitamiseks ja likvideerimiseks.

Kaitsepolitsei amet koos õiguskaitseorganitega takistab organiseeritud kuritegevuse imbustumist poliitikasse, riigiametitesse ja omavalitsustesse. Korruptsioonivastaseks võitluseks loodud tõhusa õigusliku baasi kõrval on olulisel kohal valitsuse kinnitatud korruptsioonivastane strateegia.

4.2.2 Õiguskaitsealane tegevus

Organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse keskasutus on Keskkriminaalpolitsei. Selles valdkonnas tehakse tihedat koostööd teiste politseiasutuste, Kaitsepolitsei ameti, Piirivalveameti, Maksu- ja Tolliameti ning prokuratuuriga. Organiseeritud kuritegevuse vastane sihipärane võitlus peab keskenduma suurt ebaseaduslikku tulu võimaldavate kuritegude ärahoidmisele ning tõkestamisele.

Senisest enam panustatakse Interpoli ja Europoli võimaluste efektiivsemale rakendamisele ning koostöö tõhustamisele naaberriikidega. Samuti tuleb rahvusvahelistes tunnistajakaitseprogrammides osalemiseks luua tunnistajakaitse süsteem.

Arvestades üleilmastumise protsessi ning üha sagedamini Eestis aset leidvaid rahvusvahelisi sündmusi, on oluline edendada riigi võimet tagada julgeolek avalikel üritustel.

4.2.3 Piirijulgeoleku tagamine ja migratsioonikontroll

Eesti turvalisuse tagamiseks on olulised piiride valve ning kvalifitseeritud piirikontroll. Eesti piiri kui Euroopa Liidu välispiiri tõhus valve aitab kindlustada kogu Euroopa turvalisust ja toimub täielikus vastavuses Euroopa Liidu nõuetega.

Piirivalveamet tõkestab riigipiiri ebaseadusliku ületamise, tagab piiripunktides sujuva piiriületuse ja piirikontrolli kõrge kvaliteedi. Piirijulgeoleku tagamiseks ning võitluses ebaseadusliku migratsiooni, organiseeritud kuritegevuse, terrorismi ja muude kuritegevusliikide vastu on oluline juurutada piirivalve integreeritud mudel, millega hõlmatakse kõik piirivalve aspektid: meetmed välispiiril ja riigi sees, tegevus päritolu- ja transiidimaades ning riigisisene ja rahvusvaheline piirivalvekoostöö.

Riik töötab välja integreeritud migratsioonikontrollisüsteemi. Selle erinevate meetmete kaudu ning rakendades kaasaegseid biomeetrilisi isikutuvastamise meetodeid, tuleb tõkestada nende välismaalaste Eestisse sisenemine ja siin viibimine, kes võivad ohustada Eesti julgeolekut.

Schengeni piirkonnaga ühinemisel ning sisepiiride kadumisel Eesti ja teiste Euroopa Liidu liikmesriikide vahel ilmnedu võivate negatiivsete arengute tõkestamiseks tugevdatakse jälitustegevuse ja migratsioonikontrolli alast koostööd teiste liikmesriikidega.

4.2.4 Kriisireguleerimine ja päästetegevus

Riigi sisejulgeoleku huvides on oluline valmis olla ja õigeaegselt reageerida hädaolukordadele. Selleks on loodud riiklik kriisireguleerimise meetmete süsteem, mis põhineb hädaolukorraks valmisoleku seadusel ning mille eesmärk on tagada ühiskonna turvalisus ja elanikkonna kaitse hädaolukorras. Hädaolukordades tuleb tagada ka elutähtsate valdkondade toimimine, olulise infrastruktuuri kaitse ning elanikkonna teavitamine. Elutähtsate valdkondade toimimiseks hädaolukorras tuleb ümber korraldada riigireservisüsteem ja viia see vastavusse riigi vajadustega. Tähtis on saavutada pääste-, korra- ja energiateenuste, transpordi-, elektronside-, keskkonna-, tervishoiu- ja sotsiaalasutuste tõhus ettevalmistus ja varustus. Riigi sisejulgeoleku huvides ning hädaolukordade lahendamiseks ehitatakse välja üleriigiline operatiiv-raadioside süsteem.

Kriisireguleerimise oluline osa on riskianalüüs, mille käigus hinnatakse hädaolukordade tekkimise tõenäosust ja võimalikke tagajärgi ning kavandatakse ennetavad meetmed.

Päästeametil ja päästeteenust osutavatel asutustel on koostöös Piirivalveametiga keskne roll inimeste elu ja vara päästmisel ja keskkonna kaitseks tehtavate vältimatute tööde korraldamisel. Rahvusvahelise võimekuse suurendamiseks on päästealas loodud Eesti Päästemeeskond.

4.3. Majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnavalase julgeoleku tugevdamine

4.3.1 Majandusliku turvalisuse tugevdamine

Eesti julgeolekupoliitika eesmärgi saavutamiseks on tähtis majanduse kiire, tasakaalustatud ja jätkusuutlik kasv. Majandusliku julgeoleku nimel on riigi huvides soodustada rahvusvaheliste majandussidemete mitmekesistamist. Selle saavutamiseks on oluline stabiilse majanduskeskkonna püsimine, mis muu hulgas tagab Eesti atraktiivsuse usaldusväärse väliskapitali jaoks.

Eesti tagab riigi finantssüsteemi usaldusväärset. Rahvusvaheliste kriiside ja nende majanduslike tagajärgede leevendamiseks tuleb tagada vajalikud stabilisatsiooni- ja reservvahendid riigi finantssüsteemi raames.

Ida-Lääne suunalise transiitkaubanduse arendamisel on võimalik edukalt tegutseda ka kasvanud konkurentsi ja majandusprotsesside poliitilise mõjutamise tingimustes.

Elektrituru regulatsioon ja asjakohase infrastruktuuri arendamine peavad tarbijatele tagama elektri varustuskindluse taseme, mis ei sea ohtu riigi oluliste funktsioonide täitmist. Gaasiturul tuleb tagada tõhus järelevalve gaasitarnijate tegevuse üle ning leida võimalusi gaasivarustuse ühenduste mitmekesistamiseks. Soojuse turul luuakse tingimused, mis tagavad elanike soojusega varustamise ka juhul, kui katkeb põhikütusega varustamine. Vedelkütuste turul luuakse vedelkütuse miinimumvaru vähemalt Euroopa Liidu poolt ette nähtud mahus ning tagatakse selle varu efektiivne kasutamine vedelkütuse varustusraskuste korral. Teatud osa kogu hoitavast vedelkütuse varust võidakse hoiustada mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis.

Rahvusvaheliste standardite kohaselt rakendab Eesti sadamate, laevade, lennujaamade ning õhusõidukite julgeoleku- ja turvanõudeid.

Arvutikuritegevuse tõkestamiseks, infosüsteemide haavatavusest sisejulgeolekule tekkivate ohtude vältimiseks ja riiklike andmebaaside ja registrite turvalisuse tagamiseks rakendatakse organisatsioonilisi, infotehnoloogilisi ja füüsilisi meetmeid. Vastasel korral võib arvutikuritegevus kujuneda relva- ja narkokaubandusega võrdselt ohtlikuks organiseeritud kuritegevuseks.

4.3.2 Sotsiaalse turvalisuse tugevdamine

Riigi sotsiaalse stabiilsuse tagamiseks on oluline lahendada tööturu probleemid, rakendada riskigruppe hõlmav jätkusuutlik sotsiaalkindlustussüsteem ning valmistada ette kvalifitseeritud tööjõudu mahus, mis kindlustaks majanduskasvu jätkumise.

Tervishoiualaste hädaolukordade korral võib tekkida suur hulk meditsiiniabi vajajaid nakkushaiguste puhangute, mürgistuste või kiirguskahjustuste tõttu. Eesti kujundab riiklikku valmisolekut tervishoiualasteks hädaolukordadeks, tuginedes tihedale koostööle Euroopa Liidu liikmesriikidega.

Riigi ülesanne on võitlus nakkushaiguste, sealhulgas HIVi/AIDSi ja tuberkuloosi leviku vastu. Eestis rakendatakse eriti ohtlike nakkushaiguste leviku tõkestamise meetmeid kooskõlas rahvusvaheliste meditsiinieeskirjadega. HIVi/AIDSi ja tuberkuloosi leviku piiramiseks ja narkomaania vähendamiseks rakendatakse riiklikke programme.

4.3.3 Keskkonnaalase turvalisuse tugevdamine

Eesti täidab Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsioonist tulenevaid kohustusi ja rakendab meetmeid kahjulike ainete leviku tõkestamiseks ning maal ja merel paiknevate reostusallikate suhtes. Eesti jätkab tegevust, et tõhustada valmisolekut võitluseks merereostusega.

Eesti eesmärk on koostöös teiste riikidega ohutuma laevaliikluse korraldamine Läänemeres ja esmajoones Soome lahel. Eesti toetab raskeid naftasaadusi vedavatele ühekerelistele tankeritele kohaldatavaid piiranguid ning kohustust kasutada talveperioodil vaid jääklassiga tankereid.

Läänemere piirkonna tuumajaamade turvalisuse tagamiseks osaletakse aktiivselt rahvusvaheliste organisatsioonide juurde loodud töögruppides. Valmisoleku loomiseks hädaolukorras keemilise ja radioloogilise saastuse tõrjeks täiendatakse asjaomaste ametkondade spetsiifiliste tehniliste vahendite ja materjalide varu ning korraldatakse regulaarseid õppusi.

Vältimaks geneetiliselt muundatud organismide (GMO) kontrollimatut keskkonda sattumist on Eestis sätestatud ranged nõuded GMO-de impordile, riskianalüüsile, märgistamisele, seirele ja kontrollile.